

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКУ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

КУЧЕРЕНКО С. А., ЛИХОЧАС Я. В.

УДК 336.71

Кучеренко С. А., Лихочас Я. В. Депозитна політика банку та основні напрями її реформування

У статті визначено поняття: «депозитна політика», «депозит», «вкладник». Систематизовано внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на депозитну політику банку. Зазначена систематизація дала можливість підтвердити, що термін «депозитна політика» потрібно розглядати на двох рівнях: на рівні держави та на рівні банку. Визначено типи депозитної політики з урахуванням міри втручання держави, серед яких: консервативна політика, або політика сильного державного регулювання депозитних установ; ліберальна політика; змішана політика. Здійснено класифікацію депозитів відповідно до класифікаційних ознак, а саме за: формою грошового обігу, об'єктом, терміном, суб'єктами, секторами економіки, видом підприємництва, нарахуванням відсотків, місцем знаходження клієнтів. Проаналізовано динаміку депозитів, залучених депозитними корпораціями, також досліджено депозити резидентів у розрізі секторів економіки. Установлено, що найбільш активним сектором економіки щодо накопичення грошових коштів на депозитних рахунках є домашні господарства та нефінансові корпорації. Розроблено основні напрями підвищення ефективності депозитної політики банків.

Ключові слова: депозит, депозитна політика, сектори економіки, домашні господарства, нефінансові корпорації, напрями підвищення ефективності депозитної політики банку.

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Кучеренко Світлана Адамівна – кандидат економічних наук, старший викладач, кафедра економічної теорії та міжнародної економіки, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (бульв. Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна)

E-mail: kucherenko_5@mail.ru

Лихочас Яна Володимирівна – студент, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (бульв. Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна)

E-mail: yana.lykhochas@mail.ru

УДК 336.71

Кучеренко С. А., Лихочас Я. В. Депозитная политика банка и ее основные направления реформирования

В статье определены понятия «депозитная политика», «депозит», «вкладчик». Систематизированы внутренние и внешние факторы, влияющие на депозитную политику банка. Приведенная систематизация дала возможность подтвердить, что понятие «депозитная политика» необходимо рассматривать на двух уровнях: на уровне государства и на уровне банка. Определены типы депозитной политики с учетом меры участия государства, среди которых: консервативная политика, или политика сильного государственного регулирования депозитных учреждений; либеральная политика; смешанная политика. Осуществлена классификация депозитов в соответствии с классификационным признаком, а именно по: форме денежного оборота, объектам, срокам, субъектам, секторам экономики, видам предпринимательства, начислению процентов, месту нахождения клиентов. Проанализирована динамика депозитов, привлеченных депозитными корпорациями, также исследованы депозиты резидентом по секторам экономики. Установлено, что наиболее активными секторами экономики по объемам накопления денежных средств на депозитных счетах являются домашние хозяйства и нефинансовые корпорации. Разработаны основные направления повышения эффективности депозитной политики банков.

Ключевые слова: депозит, депозитная политика, секторы экономики, домашние хозяйства, нефинансовые корпорации, направления повышения эффективности депозитной политики банка.

Рис.: 2. **Библ.:** 8.

Кучеренко Светлана Адамовна – кандидат экономических наук, старший преподаватель, кафедра экономической теории и международной экономики, Черкасский национальный университет им. Б. Хмельницкого (бульв. Шевченко, 81, Черкасы, 18031, Украина)

E-mail: kucherenko_5@mail.ru

Лихочас Яна Владимировна – студентка, Черкасский национальный университет им. Б. Хмельницкого (бульв. Шевченко, 81, Черкасы, 18031, Украина)

E-mail: yana.lykhochas@mail.ru

UDC 336.71

Kucherenko S. A., Likhochas Y. V. Deposit Policy of a Bank and its Main Directions of Reformation

The article defines the «deposit policy», «deposit» and «depositor» notions. It systemises internal and external factors that influence the bank's deposit policy. The conducted systematisation gave a possibility to confirm that the «deposit policy» notion should be considered at two levels: at the level of the state and at the level of the bank. The article identifies types of deposit policy with consideration of the degree of participation of the state, which include: the conservative policy or the policy of strong state regulation of deposit institutions; liberal policy; and mixed policy. It conducts classification of deposits in correspondence with classification features, namely by the: form of money turnover, objects, terms, subjects, sectors of economy, types of entrepreneurship, accumulation of interests and client location. It analyses dynamics of deposits attracted by deposit corporations and studies deposit of residents by sectors of economy. It establishes that the most active sectors of economy by volumes of accumulation of money funds on deposit accounts are households and non-financial corporations. It develops main directions of increase of efficiency of the bank's deposit policy.

Key words: deposit, deposit policy, sectors of economy, households, non-financial corporations, directions of increase of efficiency of the bank's deposit policy.

Pic.: 2. **Bibl.:** 8.

Kucherenko Svetlana A. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer, Department of Economic Theory and International Economics, Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky (bulv. Shevchenka, 81, Cherkasy, 18031, Ukraine)

E-mail: kucherenko_5@mail.ru

Likhochas Yana V. – Student, Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky (bulv. Shevchenka, 81, Cherkasy, 18031, Ukraine)

E-mail: yana.lykhochas@mail.ru

В умовах низької капіталізації банків, обмеженої кількості грошової маси в обігу, високої доларизації економіки та значного обсягу тіньового сектора важливе значення набуває депозитна політика, за допомогою якої відбувається перерозподіл тимчасо-

во вільних коштів суб'єктів ринкової економіки. Саме тому ефективно проведення депозитної політики надає можливість не тільки залучати додаткові фінансових ресурси у банківську систему, а й стимулювати збільшення інвестиційних ресурсів у всі сектори економіки.

Вивченню теоретико-методологічних і практичних аспектів депозитної політики банків присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних науковців: М. Абуладзе, Л. Аврамчука, О. Бартош, Р. Корнелюка, Д. Маслова, М. Мрочко, М. Олексенко та ін. Проте істотне підвищення ролі депозитної політики в забезпеченні фінансової стійкості банків зумовлює необхідність подальших комплексних досліджень з цієї теми.

Метою статті є аналіз депозитної політики банків і розробка рекомендацій щодо підвищення її ефективності.

На депозитну політику банку впливає безліч факторів, які умовно можна розділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів належать такі: розмір облікової ставки НБУ, норматив обов'язкового резервування комерційних банків, інфляційні очікування, динаміка доходів громадян, стан і тенденції розвитку грошово-кредитного ринку, обсяги спекулятивних операцій на фінансовому ринку, політична й економічна ситуації в країні, стабільність нормативно-правового законодавства. До внутрішніх факторів, на які може вплинути банк, належать: рентабельність, ліквідність і надійність банку, рівень відсоткових ставок за короткостроковими, середньостроковими та довгостроковими депозитами, універсальність банківських депозитних продуктів, маркетингова політика банку, розвиток банківських технологій, розгалуженість системи відділень і банкоматів самообслуговування, корпоративна та клієнтська політика банку, кваліфікація персоналу.

Зазначена систематизація факторів дає підстави підтвердити, що термін «депозитна політика» потрібно розглядати на двох рівнях, на рівні держави та на рівні банку. Депозитна політика на рівні держави – це сукупність заходів, які здійснюються центральним банком і спрямовані на регламентування правил формування депозитних вкладів у комерційних і ощадних банках, а також у небанківських грошово-кредитних установах [1]. Л. Аврамчук у статті [2] наводить два типи депозитної політики з урахуванням міри втручання держави, а саме: перший тип, консервативна політика або політика сильного державного регулювання депозитних установ, другий тип ліберальна політика. Як на нашу думку, потрібно визначити третій тип депозитної політики – змішана політика, що передбачає комбінацію першого та другого типу.

На рівні банку поняття «депозитна політика» може бути визначено у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні депозитну політику банку характеризують як стратегію і тактику банку при його діяльності щодо залучення ресурсів із метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Під депозитною політикою у вузькому значенні розуміють стратегію і тактику банку в частині організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності [3, с. 98].

Для здійснення депозитної політики банк залує депозит. Дефініція «вклад (депозит)» згідно з Положенням про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами (постанова № 516 Правління НБУ від 03.12.2003 р.) означає, що це грошові кошти в готівковій чи безготівковій формі у валюті України або іноземній валюті, або

банківські метали, які банк прийняв від вкладника, або які надійшли до вкладника на договірних засадах на визначений термін зберігання чи без зазначення такого терміну і підлягають виплаті вкладникові відповідно до законодавства України та умов договору. «Вкладник» – це юридична чи фізична особа, яка здійснює розміщення готівкових (безготівкових) грошових коштів або банківських металів на банківські вклади (депозитні) рахунки згідно договірних умов [4].

Таким чином, відповідно до визначення депозити бувають:

- ✦ *за формою грошового обігу:* у готівковій формі та безготівковій формі;
- ✦ *за об'єктом:* у національній валюті, іноземній валюті або в банківських металах;
- ✦ *за терміном:* термінові (короткострокові, середньострокові, довгострокові), безстрокові;
- ✦ *за суб'єктами:* кошти юридичних, фізичних осіб.

У роботі І. Д'яконова, А. Ашурбекова [5] розроблено широку класифікацію депозитних ресурсів. Серед запропонованих класифікаційних ознак, що відображають характеристику залучених ресурсів з депозитних джерел, заслуговують на увагу такі:

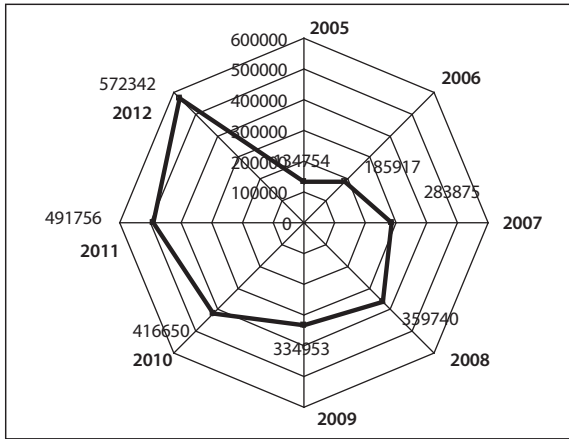
- ✦ *за секторами економіки:* фінансових корпорацій, нефінансових корпорацій, органів державного управління, некомерційних організацій, домашніх господарств;
- ✦ *зважаючи на вид підприємства:* приватних, колективних, господарських товариств, комунальних, державних, підприємств на власності об'єднань громадян;
- ✦ *за нарахуванням відсотків:* без нарахування відсотків, з нарахуванням простих відсотків, з нарахуванням складних відсотків;
- ✦ *за місцем знаходження клієнтів:* кошти резидентів, нерезидентів.

Сучасна депозитна політика банку повинна створювати умови для не ризикованого вкладення фінансових ресурсів суб'єктів ринку. Саме тому менеджмент депозитних ресурсів передбачає здійснення системного, динамічного аналізу обсягів залучених депозитів в Україні, у т. ч. і по секторах економіки.

Проведений аналіз динаміки депозитів залучених депозитними корпораціями (крім Національного банку України) за період з 2005 р. по 2012 р. включно (рис. 1) підтверджує, що фінансова криза суттєво вплинула на обсяги залучених депозитів у національній економіці, так, якщо в 2007 р., порівняно з 2006 р., абсолютний приріст депозитів, залучених депозитними корпораціями, становив 97958 млн грн (52,7%), у 2008 р., у порівнянні з 2007 р., – 75865 млн грн (26,7%), то в 2009 р., у порівнянні з 2008 р., зазначений показник знизився на 6,9% і дорівнював мінусовому значенню (–24787 млн грн).

У той же час завдяки активній регуляторній політиці Національного банку України, у 2009 – 2010 рр. обсяги надходжень до депозитних рахунків збільшились і становили 419959 млн грн, що на 81697 млн грн (24,4%) більше, ніж в 2009 р. Надалі темпи приросту залучених депозитів поступово спадали, наприклад, у 2011 р., порів-

няно з попереднім роком, темп приросту становив 18%, тобто 75106 млн грн, у 2012 р. – 16,4% (80586 млн грн).

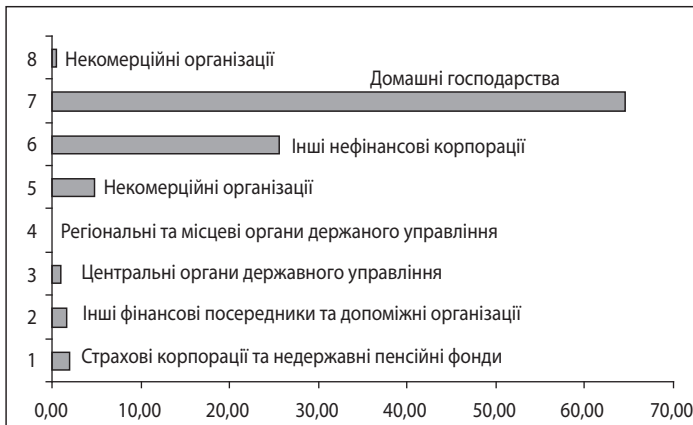

Рис. 1. Депозити, залучені депозитними корпораціями, (крім Національного банку України) за період з 2005 по 2012 рр. включно (млн грн)

Складено за даними [6].

На рис. 2 представлено аналіз депозитів резидентів у розрізі секторів економіки за 2012 р.

Як видно з рис. 2 найбільш активним сектором економіки щодо накопичення грошових коштів на депозитних рахунках є домашні господарства, їхня частка в загальній кількості депозитів, залучених депозитними корпораціями, складає 64,5%, на другому місці, зі значенням показника в 25,5%, знаходяться нефінансові корпорації.

Рис. 2. Депозити резидентів у розрізі секторів економіки за 2012 р. (% до загальної кількості депозитів)

Складено за даними [6].

Для таких секторів економіки, як страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди, інші фінансові посередники та допоміжні організації, центральні органи державного управління, некомерційні організації та регіональні й місцеві органи державного управління накопичення депозитних коштів є незначним, у межах 0,02 – 2%. Саме тому для розробки напрямів підвищення ефективної депозитної політики в трансформаційній економіці України потрібно дослідити операції депозитних корпорацій щодо залучення вкладів населення та нефінансових корпорацій.

За даними Національного банку України, у 2012 р. депозити домашніх господарств зросли, у порівнянні з 2011 р., на 13,7% (44551 млн грн) і на 01.01.2013 р. становили 369264 млн грн. Більша частина приросту (82,2%) була забезпечена зростанням залишків на рахунках домашніх господарств у національній валюті. Приріст депозитів у іноземній валюті на 0,7% відбувся більшою мірою за рахунок збільшення (на 0,8%) депозитів у доларах США. За 2012 р. у національній економіці спостерігалось прискорення темпів приросту довгострокових депозитів домашніх господарств, зокрема строком більше 2 років до 27,6% і короткострокових до 20,2%, у той же час депозити на вимогу збільшились за рік на 8,8% [7].

Серед банків-лідерів, яким довіряють свої кошти громадяни України, залишається Приватбанк. Зазначене обумовлене тим, що Приватбанк має найширшу мережу обслуговування в Україні (понад 3300 відділень, 7500 банкоматів і 3700 терміналів самообслуговування), також він є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Друге місце посідає Ощадбанк, який ще з 2010 р. не змінює свою позицію і відстає від фаворита на 18,74%, третю сходинку рейтингу протягом минулих років поділяють між собою Райффайзен Банк Аваль, Укрексімбанк і Дельта банк [8].

На сьогоднішній день в Україні важливою альтернативою класичних депозитів стають інвестиції в золото, ціна на яке в 2013 р. підвищилася. Стійке зростання котирувань створює ілюзію ідеального активу для багатьох українців, які скуповують золото в будь-якому вигляді, незважаючи на суттєву різницю між біржовою ціною товару і розміром можливої позики під цей товар. Високий попит на золото сприяв появі на українському ринку «золотих депозитів», відсотки за якими нараховуються в золоті, але виплачуються в гривні за обліковим курсом НБУ.

Зростання залишків коштів на депозитних рахунках сектора нефінансових корпорацій у 2012 р. було нерівномірним. Так, у січні – травні залишки депозитів нефінансових корпорацій скорочувались, а в червні – грудні зростали. За рік депозити нефінансових корпорацій збільшились на 20199,0 млн грн, або на 13,2% до 173319 млн грн. Приріст депозитів у національній валюті за період, що досліджувався, становив 11,1%, в іноземній валюті – 17,4%. Найвищі темпи приросту депозитів були на рахунках від 1 року до 2 років – 39,4% та до 1 року – 31,7% [6].

ВИСНОВКИ

Таким чином, сучасна депозитна політика банків потребує вдосконалення. Серед основних напрямів її підвищення можна назвати:

1. Підтримання політичної стабільності в країні, оскільки ефективна діяльність органів державної влади, дотримання ними чіткої позиції, своєчасне реагування на непередбачувані ситуації впливає позитивно на стабілізацію економіки і приводить до підвищення темпів економічного зростання.

2. Удосконалення нормативно-правового регулювання захисту коштів фізичних та юридичних осіб, які знаходяться на депозитному рахунку.

3. Вирішення проблеми асиметричності інформації через створення інформаційної системи доступності та правдивості інформації про ліквідність, платоспроможність, прибутковості і рентабельності банків.

4. Введення обов'язкового страхування депозитів. Необхідність широкого впровадження системи страхування банківських депозитів зумовлюється такими чинниками: загальним спадом довіри до банків, необхідністю стабілізації фінансових ресурсів банків, потребою надання допомоги банкам, які знаходяться в стані неплатоспроможності, необхідністю захисту депозитних вкладів клієнтів на випадок банкрутства банку.

5. Реорганізація існуючого Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у Фонд гарантування вкладів юридичних і фізичних осіб. Це дозволить залучати більше вкладів від юридичних осіб і суб'єктів підприємницької діяльності та збільшити депозитний портфель банку.

6. Створення умов для активізації застосування банками цінних і нецінних методів маркетингової політики, що надає можливість запропонувати індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, поліпшити якість обслуговування, підвищити зацікавлення фізичних і юридичних осіб у розміщенні своїх коштів на депозитних рахунках банку.

7. Спрощення режиму функціонування депозитних рахунків, а саме: порядку зарахування коштів як вкладів, видачі готівки та перерахування з депозитних рахунків, введення диференційованої плати за обслуговування депозитної картки, застосування строкових вкладів із додатковими внесками.

8. Запровадження системи заходів щодо збільшення депозитних вкладів за такими секторами економіки: страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди, інші фінансові посередники та допоміжні організації, центральні органи державного управління, некомерційні організації та регіональні й місцеві органи державного управління.

9. Створення умов для сприяння розвитку вітчизняного виробництва за рахунок зменшення податкового навантаження, підвищення конкурентоспроможності продукції, створення сприятливого інвестиційного клімату, запровадження нових технологій, поліпшення економічного середовища щодо умов ведення бізнесу.

10. Підвищення рівня життя населення на основі подолання вимушеної неповної зайнятості та безробіття значної частини працездатного населення, удосконалення законодавчих важелів впливу на регулювання процесу майнового розшарування населення, зменшення тінізації грошових доходів громадян.

11. Розробка та впровадження державного механізму управління інфляційними очікуваннями та спекулятивними операціями на фінансовому ринку України. Поступовий перехід держави від режиму таргетування валютного курсу до режиму таргетування інфляції.

12. Покращення якості обслуговування клієнтів за рахунок використання нових інформаційних банківських технологій, підвищення кваліфікації працівників банку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Черевик Н. В. Депозитна політика банків України, облік депозитних операцій / Н. В. Черевик, Л. М. Гуріна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : eztuir.ztu.edu.ua/1988/1/49.pdf. – Назва з екрану.

2. Аврамчук Л. А. Роль депозитної політики комерційних банків у структурі механізму банківського менеджменту / Л. А. Аврамчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : archive.nbu.gov.ua/ – Назва з екрану.

3. Бартош О. Депозитна політика банку та основні етапи її формування [Текст] / О. Бартош // Вісник УБС НБУ. – 2008. – № 3. – С. 97 – 101.

4. Постанова Національного Банку України «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/> – Назва з екрану.

5. Д'яконов І. І. Теоретичні аспекти і класифікація депозитних ресурсів комерційних банків / І. І. Д'яконов, А. А. Ашурбеков // Сталій розвиток економіки: всеукраїнський науково-виробничий журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_1/286.pdf. – Назва з екрану.

6. Бюлетень Національного банку України за 2012 – 2013 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. – Назва з екрану.

7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. – Назва з екрану.

8. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aub.org.ua>. – Назва з екрану.

REFERENCES

Avramchuk, L. A. "Rol depozytnoi polityky komertsiiynykh bankiv u strukturi mekhanizmu bankivskoho menezhmentu" [The role of commercial banks deposit policy mechanism in the structure of bank management]. archive.nbu.gov.ua/

Bartosh, O. "Depozytna polityka banku ta osnovni etapy ii formuvannia" [Deposit policy of the bank and the main stages of its formation]. *Visnyk UBS NBU*, no. 3 (2008): 97-101.

"Biuletyn Natsionalnoho banku Ukrainy za 2012 – 2013 rr." [Bulletin of the National Bank of Ukraine for 2012 – 2013 pp.]. <http://www.bank.gov.ua> – Назва з екрану.

Cherevyk, N. V., and Hurina, L. M. "Depozytna polityka bankiv Ukrainy, oblik depozytynykh operatsii" [Deposit policy banks in Ukraine, accounting for deposit transactions]. eztuir.ztu.edu.ua/1988/1/49.pdf.

D'iakonov, I. I., and Ashurbiekov, A. A. "Teoretychni aspekty i klasyfikatsiia depozytynykh resursiv komertsiiynykh bankiv" [Theoretical aspects and classification of deposits of commercial banks]. www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_1/286.pdf – Назва з екрану.

[Legal Act of Ukraine]. <http://zakon.nau.ua/> – Назва з екрану.

Oftsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy. <http://www.bank.gov.ua> – Назва з екрану.

Oftsiynyi sait Asotsiatsii ukrainskykh bankiv. <http://aub.org.ua> – Назва з екрану.